

Kamil Sládek:

Zámienkou na vojny sú vždy fejky. Presne tak zaútočil Milošević na Balkáne a teraz Putin na Ukrajine

KAROL SUDOR

Kamil Sládek dlhé roky realizoval vzdelávacie projekty so študentmi a s učiteľmi na Balkáne aj na Ukrajine. Dnes tvrdí, že medzi vojnami na Balkáne a na Ukrajine je mnoho paralel.

Dvanásť rokov ste cestovali na Ukrajinu, kde ste realizovali viaceré projekty so študentmi a s učiteľmi. Čo pre vás znamenala informácia, že sa tam začala vojna?

Úprimne? Čakal som, že to príde, hoci v momente, keď som si to prvýkrát prečítal, sa mi tak roztriasli ruky, až mi takmer vypadol mobil. Dlhé roky som chodil na Balkán, kde som sa naučil čítať niektoré veci a symboly. Zrazu som videl množstvo paralel a bolo mi jasné, že Rusko na Ukrajinu zaútočí.

Keď 11. februára tohto roka šéf takzvanej Luhanskej demokratickej republiky oznámil, že našli 130 masových hrobov z roku 2014, všetko vo mne zarezonovalo. Išlo o klasický fejk, ktorý už predtým sprevádzali ďalšie fejky o tom, ako tam Ukrajinci zabíjajú malé ruskojazyčné deti a podobne. Bol to podlý útok na to najcitlivejšie v nás – starosť o deti.

Definitívne sa mi to vyjasnilo v momente, keď som videl, že Rusi naďalej zhromažďujú vojská na ukrajinských hraniciach, že z Doneckej a Luhanskej republiky evakuujú deti, starcov a ženy do Rostova a súčasne mobilizujú do armády. Vtedy som svojej žene povedal, že vojna sa začne nie v priebehu dní, ale v priebehu hodín.

Čakali ste, že Rusko zaútočí na celú Ukrajinu? Lebo všeobecne sa očakávalo, že obsadia Luhansk a Doneck.

Myslím si, že rozsah a miera útokov šokovala všetkých, lebo je priam diabolská. Asi nikomu nenapadlo, že Rusi budú rovno útočiť aj na Kyjev a iné mestá po celej krajine.

Vravíte, že ste videli viaceré paralely s vojnou na Balkáne v 90. rokoch.

Vojna na Balkáne, hoci o tom málokto vie či chce vedieť, sa začala už v júli 1991. Niektorí Slováci sa rozčuľujú, že NATO bombardovalo Srbsko v roku 1999, ale uniká im, že Milošević už v rokoch 1991 až 1995 bombardoval Chorvátsko a Bosnu a Hercegovinu.

V auguste 1991 sa začalo bombardovanie Vukovaru, ktorý sa stal prvým so zemou zrovnaným mestom v Európe po druhej svetovej vojne. Vukovar padol 18. novembra 1991, zostali z neho len ruiny.

Jedna z paralel s dneškom je práve z dňa dobytia Vukovaru, keď tam srbský vojak videl 41 zmrzačených detí. Údajne mali odrezané hlavy aj končatiny, ale vraj tam bola tma, tak sa to nedalo fotiť. Túto informáciu napriek absencii dôkazov zverejnila juhoslovanská tlačová agentúra a prebrala to agentúra Reuters.

Správa teda nebola overená a agentúra Reuters ju na druhý deň stiahla. Neskôr aj srbské médiá. Už však žila svojím životom. Dozvedeli sa o tom rozvášnení srbskí bojovníci, ktorí práve dobyli Vukovar, a z pomsty zlikvidovali 300 ľudí z tejto nemocnice vo východnom Chorvátsku.

Dnes to poznáme pod názvom masaker v Ovčare.

Áno, Srbi vzali pacientov aj ľudí, ktorí boli práve v nemocnici, na farmu Ovčara, kde všetkých zabili. Utiect' sa podarilo len jednému človeku. Toto všetko pritom bola reakcia na obyčajný hoax o zmrzačených deťoch. Dodnes sa to vníma ako najväčší srbský vojnový zločin v Chorvátsku.

Ďalšia paralela?

Na začiatku bojov o Vukovar mnohí Srbi odmietali bojovať. Nechápali, prečo majú ísť proti vlastným. Vo Vukovare totiž Srbi tvorili tretinu obyvateľstva. Jeden vojak sa dokonca s tankom vrátil do Belehradu priamo pred parlament. Kde skončil, nik netuší.

Nakoniec tam Milošević nasadil takzvaných Arkanových tigrov, čo bola skupina najhorších banditov a zločincov, ktorých hľadal aj Interpol. Pozrite sa, čo sa teraz deje na Ukrajine – Putin tam poslal aj kadyrovcov, teda najväčších hrdlorezov z Čečenska. A potom aj takzvaných vagnerovcov...

Podobne ako Milošević pri Chorvátsku aj Putin si myslel, že si Ukrajinu podmaní do niekoľkých dní. Nevyšlo to, a tak tam poslal aj najhorších grázlov. Tí si, samozrejme, nerobia žiadne starosti s dodržiavaním ľudských práv, sú najatí na vykonanie tej najodpornejšej roboty.

Rusi v rámci prípravy na vojnu tvrdili, že Ukrajinci vyvražďujú ruskojazyčné obyvateľstvo, klamali o masových hrobách a o ubližovaní deťom.

Ako hovoríte, dnes už vieme, že to bola naozaj príprava na vojnu. Rusi si vymysleli správu o 130 masových hrobách. Ešte aj ruská agentúra TASS pritom uviedla, že tá správa nie je overená. Rusi sú jednoducho odkázaní na konšpirácie a dezinformácie, inak by vlastným občanom nemali ako zdôvodniť inváziu na Ukrajinu.

Keď vidím zbombardované domy a ľudí na úteku, napadá mi ďalšia tragická paralela s vojnou na Balkáne. Tam nám pamätníci spomínali, ako ich nepriatelia vyhnali z domov len v papučiach. To nie je len o tom, že nevieš, či prežiješ, kde sa nachádzajú tvoji blízki a čo s nimi bude.

Tí ľudia totiž v danom momente navždy strácajú svoju minulosť. V 90. rokoch neboli mobily s fotoaparátmi, a tak zrazu utečenci nemali žiadne fotky zo svojho predchádzajúceho života. Prišli teda o kus svojej osobnej histórie. A aj o veci, ktoré nám prídu samozrejme – obľúbený kút v byte, obľúbená šálka na kávu či čaj... Zrazu je všetko preč, majetok sa scvrkne len na to, čo odnesiete v taške. Alebo len na sebe.

Vo výsledku tak ide o zmes strachu, stresu, ohrozenia a zároveň o stratu všetkého, čo ste si dovedy vybudovali a vytvorili. Nič strašnejšie snád' neexistuje, lebo človeku zahadzujú celú minulosť a ide do totálnej neistoty. Záchrana je jedna vec, ale tí ľudia netušia, čo ich ďalej čaká. Uplatnia sa? Budú mať prácu? Ako ich prijmú obyvatelia inej krajiny? To všetko sú otázky, ktoré človeka ubíjajú a ničia.

Na Ukrajinu ste chodili dlhé roky. Dá sa opísať jej postupná premena?

Prvý projekt na Ukrajine v roku 2008 sme mali asi 300 kilometrov za Kyjevom v meste Kremenčuk. Bolo to veľmi sovietske mesto, ktoré počas druhej svetovej vojny tak zničili, že spreď roka 1939 ostali stáť len dve budovy. Dôvodom zničenia bolo, že tam existovala veľká židovská komunita, fungovala rafinéria, bola to veľká železničná križovatka a išlo o mesto na Dnepri.

Keď sme tam prišli, mal som pocit, že sme sa doslova vrátili do Sovietskeho zväzu. S kolegom sme vtipkovali, že ktovie, či tam vôbec je internet. Na recepcii rekreačného objektu, kde sme mali seminár, však nieže nemali internet, oni tam nemali ani len počítač. Pani tam pracovala s klasickým počítačom – ščotom.

V miestnosti, kde sme mali mať niekoľko dní seminár, bola na jednej celej stene mozaika hlavy Lenina. Vtedy som povedal, že pod týmto vrahom žiadny seminár o občianskej spoločnosti robiť nebudeme. Veľmi rýchlo nám dali inú miestnosť, ale celé to bolo bizarné.

O dva roky neskôr, v roku 2010, vás prekvapila otázka zástupkyne riaditeľa metodického centra z Donecka.

Spýtala sa ma, či nás malých Slovákov tí veľkí Nemci, Francúzi a Briti v EÚ neutláčajú. Odpovedal som jej, že na to nemajú dôvod. Nakoniec som jej vysvetlil, že sme slobodní ľudia v slobodnej krajine. Ona sa len nechápavo pozrela a povedala: „Slobodný človek? Neviem, čo to znamená.“

Na východe Ukrajiny, najmä na Donbase, vtedy jednoducho v hlavách mnohých ľudí fungoval Sovietsky zväz. Pozor – to neznamenal, že by chceli patriť pod Rusko, iba mali v hlavách nostalgiu za minulými časmi. A sme pri ďalšej paralele – najväčšiu nostalgiu za bývalou Juhosláviou bolo dlho cítiť v Bosne a Hercegovine, lebo práve v tých časoch napredovala. Pred vznikom Juhoslávie to bolo mimoriadne chudobné územie.

Sovietske myslenie malo dôsledky aj v hoteli, kde sme bývali. Keď sme vychádzali z izby, prišla „dežurnaja“, teda chyžná, a skontrolovala, či sme so sebou nevzali záclony, garniže alebo televízor. Dnes je však Ukrajina úplne iná, za tie roky sa mimoriadne posunula vpred.

Kedy prišlo k najväčším zmenám?

Ja som ich najvýraznejšie zaznamenal po majstrovstvách Európy vo futbale, ktoré sa na Ukrajine konali v roku 2012. Vtedy sa tá krajina doslova otvorila. Zrazu akoby som chodil do úplne inej Ukrajiny.

Múr padlých za Ukrajinu v rokoch 2014 až 2020 v Kyjeve. Foto – archív Kamila Sládeka

Lenže prišiel rok 2014 a anexia Krymu Ruskom.

To bol šok pre všetkých. Ak sa dnes hovorí, že Putin v roku 2014 zjednotil ukrajinský národ, tak to je fakt. Nikdy som nezažil, že by tam mal niekto problém s rusky hovoriacimi, ja sám hovorím po rusky, ukrajinčine skôr rozumiem, ako ňou komunikujem.

Nemal som problém ani v Ľvove či v Ivano-Frankovsku, kde žije veľa silných ukrajinských národnárov. Keď som sa pýtal, či môžem hovoriť po rusky alebo treba preklad do ukrajinčiny, rovno mi povedali, že ruština je v poriadku.

Tým chcem povedať, že ak sa Putin či všeobecne Moskva snažili presvedčať, že ruskojazyční Ukrajinci sú postihovaní, na základe mojej skúsenosti a v prostredí, kde sme realizovali projekty, čiže v školstve, to bolo klamstvo. Tento problém tam pred rokom 2014 nebol.

Ukrajina však neskôr schválila zákon o štátnom jazyku, ktorý vyvolal veľké kontroverzie.

Áno, je to zákon, ktorý vyvolal kontroverzie aj reakcie medzinárodných organizácií. Je to odozva na udalosti v roku 2014 – okupáciu časti územia Ukrajiny Ruskom s neprestávajúcou vojnou. Rozprávali sme sa o ňom s našimi partnermi a účastníkmi. Rozumeli tomu, čo hovoria medzinárodné organizácie, aj si dobre pamätali, prečo taký zákon vznikol.

Už od prvého projektu v roku 2008 sme si všímali, že ruskojazyční učitelia na štátnych školách počas vyučovania či pri oficiálnych stretnutiach hovorili ukrajinsky. Cez prestávky či v neformálnej komunikácii používali ruštinu. Rovnako tak i počas všetkých našich aktivít na Ukrajine.

Celkovo sa na západe Ukrajiny prakticky všade hovorilo ukrajinsky, na východe prevažne rusky. Na zmiešaných územiach bolo jedno, kto akým jazykom hovorí. Aj na našich seminároch jeden učiteľ hovoril ukrajinsky, druhý rusky. K tomu tam mnohí hovoria nárečím, takzvaným suržykom, čo je mix ukrajinjiny a ruštiny.

Neviem ani o tom, že by ľudia na východe Ukrajiny vrátane Krymu cítili potrebu pripojiť sa k Rusku. A nepotrebovali ruskú ochranu. Krym bol predsa autonómna republika bez prezidenta s veľkou mierou samostatnosti. Mal vlastný parlament a množstvo vecí si spravoval sám.

Reminiscencie na to, ako tamojším ľuďom bolo dobre za Sovietskeho zväzu, na tom nič nemenia. Je to podobné, ako u nás niektorí nostalgicky spomínajú na „starý dobrý socializmus“, lebo sa im vraj žilo lepšie. Zvyšok si Putin jednoducho vymyslel. Politickí ideológovia vedia, že na jazyku sa dá ľudí bez problémov rozoštváť.

Putin tak vlastne už v roku 2014 zomkol Ukrajincov bez ohľadu na jazyk?

Presne tak. Dosiahol len to, že aj Ukrajinci, ktorí hovoria primárne po rusky, začali mať vážny problém s Ruskom. Ani oni predsa nečakali, že Putin Krym či Donbas naozaj napadne, že územie týchto oblastí pričlení k Rusku, keď práve Rusko bolo jedným z garantov územnej celistvosti Ukrajiny. Nečakali ani to, že pri tom všetkom dokonca pribudnú mŕtvi.

Celé sa to začalo v novembri 2013, keď sa prezident Janukovyč ešte stále tváril, že podpíše asociačnú dohodu s EÚ. Tesne pred jej podpisom však bol na návšteve v Moskve, kde dohodol, že Rusi môžu naďalej dlhé roky kotviť svoje lode v Sevastopole, a samotnú dohodu s EÚ zrazu odmietol.

Kyjev je fantastické a otvorené mesto. Mladí ľudia tam vtedy začali protestovať, že chcú ísť do EÚ, že treba podpísať asociačnú dohodu, ale polícia ich za to strašne zmlátila.

V kombinácii s tým, ako za Janukovyča bujnela korupcia a klesala životná úroveň, sa potom občania postavili a povedali, že toto nie.

Celý majdan sa teda začal tým, že ľudia sa naštváli a povedali – naše deti biť nebudú, chceme smerovať na Západ. Ak ktokoľvek tvrdí niečo iné, tak klame. Rok po anexii Krymu sme v desiatich ukrajinských mestách organizovali semináre, mám to priamo od Ukrajincov.

Nesmierne si ten národ vážim. Ukrajinci sú mimoriadne hrdí, sebavedomí a statoční. My tu o čomsi takom môžeme len snívať. V roku 2004 mali Oranžovú revolúciu, v roku 2014 revolúciu dôstojnosti, ako to sami nazvali, v roku 2022 začali statočne a so zbraňou v ruke brániť svoju krajinu pred Ruskom.

Všimnite si, kto na Ukrajine do roku 2014 vyhrával prezidentské voľby – ak prišlo voliť viac ľudí na východe Ukrajiny ako na západe, uspel proruský kandidát. Ak prišlo viac voličov na západe, vyhral prozápadný kandidát. Keď však Putin anektoval Krym, ľudia prozápadného Porošenka zvolili na západe aj na východe. Aj to je jeden z dôkazov, ako Putin svojím konaním dokázal zjednotiť Ukrajinu.

Ako vnímate prezidenta Zelenského?

Bol som na Ukrajine počas jeho predvolebnej kampane. Nik na Západe ho vtedy nebral vážne, zaujímavejší preň bol Porošenko. Dnes sa ukazuje, že Zelenskyj je typický príklad človeka, ktorý vyrástol so svojou funkciou. Klobúk dole pred tým, ako to všetko zvláda a ako osobne motivuje Ukrajincov, aby sa nevzdávali.

Po roku 2014 na Ukrajine možno povedať, že je jedno, akým jazykom hovoríš – ak chceš, si Ukrajinec. Pozrite sa na Odesu, mesto, ktoré založila Katarína II. Ide o mesto, kde takmer všetci majú za materinský jazyk ruštinu, hoci tam žije viac ako 100 národností. Títo ľudia zároveň hrdo hovoria, že sú Ukrajinci. U nás je to nepochopiteľné, tam je to však normálne. Keď sme v roku 2019 robili akciu v Záporoží, jeden šikovný chalan zrazu nevedel prezentovať svoj projekt. Nechápali sme, čo sa stalo, prečo sa zasekol. Nakoniec sa ho kolegyňa Oxana z Užhorodu spýtala, či preňho náhodou nie je ukrajinčina príliš ťažká. Odpovedal, že áno, a tak mu odporučila, nech pokojne hovorí po rusky. A zrazu išiel ako po masle.

Iný krásny príklad – s Oxanou sme šli v Záporoží do obchodu a predavačka ju prosila, aby ešte niečo povedala v ukrajinčine, že takúto krásnu ukrajinčinu dávno nepočula. Všetko toto sú jasné dôkazy, že ľudia medzi sebou nemajú žiadny problém, že Putin si ho vymyslel. Za 12 rokov som prešiel celú Ukrajinu, a tak to viem potvrdiť. Je mi strašne, keď si čítam a počujem, kde všade dnes bombardujú našich kamarátov a naše kamarátky.

Ukrajinské študentky na seminári v Poltave. Foto – archív Kamila Sládeka

Ponúkli ste im pomoc?

Jasné, ponúkli sme im, aby prišli na Slovensko. Povedali, že nie, že ostávajú brániť vlast', prípadne pomáhať inou formou. Tí ľudia, samozrejme, plačú a cítia bezmocnosť, ale po prvom šoku sa otriasli. Verím, že to všetko zvládnem, že prežijú bomby, ktoré ktosi zbabelo odpaľuje zo svojho bezpečia.

Viete, čo je najhoršie? Že môžete mať citlivých a dobrých ľudí, ktorí nechcú vojnu, no to ich nijako neobráni. Stačí, aby sa objavil jeden šialenec, ktorý začne bojovať, a všetci majú smolu. Odpoveď na to všetko nám však dnes dávajú práve Ukrajinci – nie sú to žiadne tlčhuby, ale skutoční vlastenci, ktorí obetavo bránia svoju vlasť. Nefrlú, no konajú, lebo čo je viac ako obetovanie vlastného života?

Nie je strašné, že na začiatku každej vojny je vlastne zneužitý fejk, teda klamstvo?

Práve prezident Zelenskyj v jednom zo svojich krátkych videopríhovorov povedal – neverte fejkom. Áno, prakticky všetky vojny za posledných sto rokov sa začali klamstvom. Spomeňte si na Rwandu alebo na to, ako Hitler poslal svojich vojakov prezlečených za Poliakov, aby napadli nemecký vysielateľ.

Od začiatku vojny na Balkáne sme už hovorili – Milošević išiel brániť svojich ľudí do Vukovaru, hoci tam o to nik nestál. Putin zase hlása tézy o ochrane Rusov na Ukrajine ešte aj teraz, keď preukázateľne bombarduje celú krajinu.

Spomeniem štúdiu profesora Stanton s názvom 10 štádií genocídy. So svojím tímom na základe rôznych genocíd v 20. storočí vysledoval ich spoločné znaky. Jasne sa tak dá vidieť, v ktorom bode sa nachádza konkrétna krajina.

Prebeháme si tie body.

Zlo samo osebe je strašne a až tragicky nudné. Neustále sa replikuje, ale inak je bez nápadu. Na začiatku vždy musí byť nejaký problém, konflikt s niekým, kto nám prekáža. Obvykle sa nenávisť zameria na skupinu ľudí, ktorá nerobí presne to, čo chceme my. Tým ich kvalifikujeme, že nie sú ako my. Sú už iní. Z našich sa teda stanú iní.

Nasleduje symbolizácia, teda pripisovanie vlastností všetkým ľuďom patriacim k nejakej skupine. Na Ukrajine a v bývalej Juhoslávii boli naviazané na minulosť – o Chorvátoch sa hovorilo ako o ustašovcoch, o Ukrajincoch sa hovorí ako o banderovcoch.

Potom je dôležité odlúštenie, dehumanizácia. Tým druhým sú dávané prívlastky, ktoré ich pozbavujú ľudskej hodnoty. Sú menej ľuďmi ako my. Milošević začal moslimov v Bosne a Hercegovine označovať za „tých Turkov“, Putin o vedení Ukrajiny hovorí ako o narkomanoch.

Máme to aj na Slovensku, kde niektorí isté skupiny ľudí označujú za potkanov, švábov či parazitov. Treba povedať, že vo vojne to má aj svoju druhú stranu. Pre Chorvátov boli Srbi „četnici“, Ukrajinci označujú Rusov z Ruska ako „svoloč“. A posielajú ich kamkoľvek. Zlo plodí zlo.

Ukrajinskí študenti na diskusii vo Veľkom Krtíši. Foto – archív Kamila Sládeka

Nasleduje zrejme začiatok organizácie pohonu.

Áno, štát začína organizovať pohon na takto označenú skupinu ľudí. V prípade Srbska v Bosne a Hercegovine šlo o moslimov, v prípade Ruska o Ukrajincov.

Ďalším bodom je silná polarizácia – proti sebe stoja dve skupiny, ktoré sú ovplyvňované propagandou. To sú všetky tie hoaxy o zmrzačených deťoch a náhle nájdených masových hrobách. Obe skupiny sú vyslovene štvané proti sebe. Zároveň je to bod, v ktorom už nik nemá mať možnosť ostať neutrálny.

Opäť sa to dá sčasti preniesť aj na Slovensko – nositelia rúšok verzus ich odporcovia, zaočkovaní verzus antivaxeri, obhajcovia obrannej zmluvy s USA proti jej kritikom, ktorí druhú stranu označujú za vlastizradcov, a podobne.

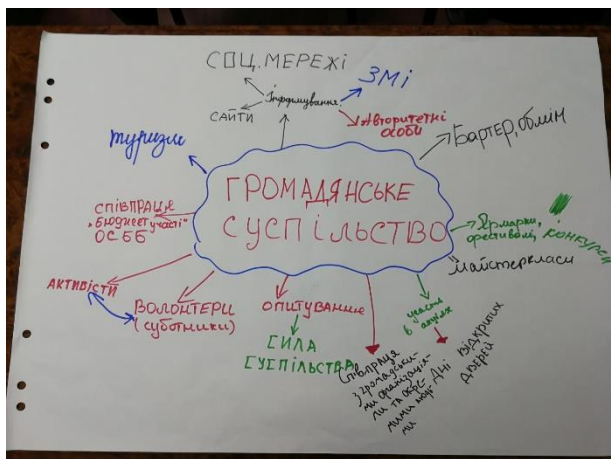
Nasleduje príprava a identifikácia, keď príslušníci nechcenej skupiny začínajú byť oddeľovaní, vyčleňovaní zo spoločnosti, vyhadzovaní zo škôl, práce a podobne. Vedel by som rozprávať o učiteľoch ukrajinčiny z Luhanska, ktorí museli odísť z práce, o skvelej učiteľke, našej kolegyni, ktorá zrazu nesmela byť riaditeľkou školy v Srebrenici...

Na konci je zrejme likvidácia.

Čiže vyhladzovanie. To je najhoršie štádium, spomeňme Srebrenicu. Alebo aj dnešnú Ukrajinu, lebo Putin zákerne bombarduje aj sídliská, nemocnice a školy, teda civilov.

Poslednou fázou je popieranie – ide o neoddeliteľnú súčasť každej genocídy. Tí, čo štvali ľudí proti sebe alebo rovno zabíjali, zrazu tvrdia, že tam vôbec neboli. Príkladom sú lži Ruska, že nikdy nenapadlo Poľsko ani Fínsko, že nemá na svedomí masaker v Katyni. Patrí sem však aj dnešná propaganda Ruska, ktoré pred svojimi obyvateľmi popiera, že by viedlo vojnu na Ukrajine.

A príklady poznáme aj z Bosny, kde po vojne mnohí hovorili – ja som nestrielal, to robili iní, ja som bol len kuchár či muzikant. Uvidíme, aké hoaxy sa začnú šíriť, keď sa skončí vojna na Ukrajine. V konečnom dôsledku pribúdajú stále nové a neveriteľné správy, aby ľudia boli unavení, zmätení a znechutení. A nikomu neverili.

Ukrajinskí študenti počas seminára vysvetľujú, ako funguje občianska spoločnosť. Foto – archív Kamila Sládka

Dá sa povedať, aká je dnešná občianska spoločnosť na Ukrajine? Dá sa to pripodobniť k tej, ktorú sme tu mali na konci mečiarizmu, keď sa totálne zmobilizovala, aby sme nestratili západnú orientáciu?

Je omnoho ďalej, ako si u nás myslíme. Tí ľudia sú nesmierne tvoriví, zapálení, hrdí, profesionálni, chápu súvislosti, prepájajú ľudí, spolupracujú so Západom. Dlhodobo sme spolupracovali s tamojším tretím sektorom, dodnes sme v kontakte.

Títo ľudia majú obrovský potenciál potiahnuť krajinu výrazne vpred, len musia dostať príležitosť. Koniec koncov, to bolo aj cieľom našich projektov – čo najviac aktivizovať občiansku spoločnosť, podporovať spoluprácu aktívnych občanov so samosprávami a priniesť osobné skúsenosti z integračného a demokratizačného procesu na Slovensku.

Mal som možnosť diskutovať so študentmi z Ukrajiny, ktorých ste priviezli na Slovensko, aby si tie veci „nažili“ čo najviac. Vraveli, že hoci mali výborné projekty, dospelí ich najskôr brzdili.

A potom tie projekty dospelým prezentovali, realizovali ich a tí sa doslova hanbili. Decká jednoducho ukázali dospelým, ako sa veci dajú robiť – napríklad výrazne rozšírili kultúrny život v Poltave, čo je mesto s viac ako 300-tisíc obyvateľmi, alebo realizovali workoutové ihrisko v sedemtisícovej zakarpatskej obci Dovhe (*Dlhé – pozn. autora*), kde žije aj približne 500 Slovákov.

My sme im pritom nedali nič materiálne, žiadne peniaze, iba sme ich učili, ako komunikovať s podnikateľmi, so samosprávami, s úradníkmi, ako zháňať financie a podobne. Výsledkom bolo, že zohnali, čo bolo treba, a aj to realizovali – zohnali peniaze aj pozemok, vybavili terénne úpravy aj samotnú stavbu. Dnes sa k nim chodia radiť mladí ľudia z celého Zakarpattia.

Vytvorili aj *hub* na stretávanie sa a tvorbu detí, ďalšia skupina začala obnovovať lavičky, jednoducho všetko, čo samospráva nestíhala alebo ignorovala, najnovšie participujú na obnove miestneho zámku. Takto to vyzerá, keď sa stretnú šikovní a aktívni študenti s dobrým koordinátorom v ich škole.

Keď sme sa ich pýtali, čo im to všetko dalo, odpovedali dvomi slovami: „Sme potrební.“ Deckám teda treba dať dôveru, potom už stačí len to, aby sme im my starci neprekážali. Majú totiž nápady, o ktorých sa nám ani nespáva.

Rozhovor ste chceli zakončiť biblicky.

Ľudí poznáte podľa toho, aké ovocie prinášajú – či pokoj a tvorivosť alebo nenávisť a smrť. Kto má oči a uši, tak to musí rozpoznať. Rakety a bomby pokoj isto neprinášajú.

KAMIL SLÁDEK (1966)

Vyštudoval etnológiu a históriu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. V neziskovej organizácii Centrum pre európsku politiku viedol viaceré vzdelávacie projekty v Bosne a Hercegovine (od roku 2005), v Chorvátsku (od roku 2018) a na Ukrajine (od roku 2008).

<https://dennikn.sk/2751296/kamil-sladek-zamienkou-na-vojny-su-vzdy-fejky-presne-tak-zautocil-milosevic-na-balkane-a-teraz-putin-na-ukrajine/?ref=list>